E 28/2024 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunta 21.5.2024
Ympäristöministeriö
Erityisasiantuntija Heta-Elena Heiskanen

Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi

Ympäristöministeriö katsoo, että komission 12.3.2024 antama tiedonanto ”Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi” vastaa ilmastoriskeistä kansainvälisesti ja kansallisesti jaettua tilannekuvaa. Tiedonannossa korostuvat erilaiset, lisääntyvät ja laajat ilmastoriskit, kuten kuivuus, tulvat, maastopalot, taudit, satovahingot, lämpökuolemat, vaikutuksen luontoon ja ympäristöön sekä infrastruktuurin vauriot. Tiedonannossa on nostettu esiin, että eniten riskejä kohdentuu Etelä-Euroopan rinnalla myös arktisiin alueisiin, joihin Suomi myös lukeutuu.

Ympäristöministeriö tukee muistiossa esitettyä kantaa siitä, että EU:n on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vaatimia politiikkatoimia kansainvälisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen ja voimistuminen edellyttää, että luonnon ekosysteemien sietokykyä parannetaan luonnon monimuotoisuutta vahvistamalla. Valtioneuvoston EU-vaikuttamisen avaintavoitteiden mukaisesti unionin tulisikin jatkaa johdonmukaisesti sekä ilmastonmuutoksen vastaisia että luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ilmastonmuutoksen vaikutukset edellyttävät jäsenmailta erityyppisiä toimia, jotka voidaan toteuttaa eri tavoilla jäsenmaiden omia hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä lähtökohdat huomioiden. Esimerkiksi alueidenkäytön suunnittelu kuuluu lähtökohtaisesti kansalliseen toimivaltaan, jossa Suomessa on itsehallinnollisilla kunnilla keskeinen asema.

Ympäristöministeriö katsoo, että Suomelle voi olla hyötyä EU:n yhteisistä sopeutumistavoitteista, sillä koko EU-alueen onnistuminen sopeutumisessa on myös Suomen etu. Ympäristöministeriö pitää toimien kustannustehokkuuden ja julkisten varojen käytön kannalta tärkeänä, että ilmastonmuutoksen hillinnän, sopeutumisen ja luonnon monimuotoisuutta edistävien toimien keskinäiset synergiat tunnistetaan ja hyödynnetään. Esimerkiksi sään ääri-ilmiöitä kestävät monimuotoiset metsät turvaavat myös Suomen hiilinielua ja -varastoa sekä luonnon monimuotoisuutta. Turvaamalla lähiluontoa myös kaupungeissa voidaan vaikuttaa myönteisesti helle- ja tulvariskien hallintaan.

Tiedonanto korostaa, että ilmastonmuutokseen liittyvät katastrofit ja niistä aiheutuvat taloudelliset vahingot ovat merkittävässä kasvussa ympäri Eurooppaa. Kotimainenkin tutkimus osoittaa, että ajoissa sopeutuminen on kustannustehokasta (KUITTI-hanke). Tutkimuksen valossa myös Suomessa riskit ovat lisääntyneet ja lisääntyvät. Lämpeneminen aiheuttaa jo nyt Suomessa ylikuolevuutta ainakin n. 200-400 vuosittain etenkin yli 65-vuotiaiden osalta, joten helleaallot ovat Suomen tappavin sääilmiö. Kaupunkimaisessa ympäristössä kuumuuteen liittyvät terveysriskit voimistuvat, joten kaupunkisuunnittelussa otetaan huomioon, ettei laajoja lämpösaarekkeita syntyisi.

Ympäristöministeriö korostaa, että rakennettua ympäristöä koskevat päätökset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen, koska infrastruktuuri muuttuu hitaasti. Äärimmäisistä sääilmiöistä voi aiheutua mittavia vahinkoja infrastruktuurille ja yhteiskunnan toimintavarmuudelle. Infrastruktuuriin liittyvien taloudellisten vahinkojen vuoksi on tärkeä hyödyntää mahdollisuudet varautua riskeihin jo suunnitteluvaiheessa. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen otetaan huomioon meneillään olevissa rakennettua ympäristöä koskevissa kansallisissa säädöshankkeissa

Ympäristöministeriö pitää myönteisenä, että tiedonannossa esitetyt näkökulmat ja toimenpiteet ovat linjassa Suomen kansallisten toimien kanssa ja tukevat kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman ja sektorikohtaisten sopeutumissuunnitelmien toimeenpanoa. Samoin ympäristöministeriö pitää myönteisenä, että tiedonanto korostaa hyvälaatuisen, kohtuuhintaisen ja kaikkien saatavilla olevan makean veden turvaamisen tärkeyttä ja tähän liittyen komission näkemystä lisätoimien arvioinnin tarpeesta.

Ympäristöministeriö tunnistaa, että sopeutumispainotukset poikkeavat Suomen sisälläkin maantieteellisistä, luonnontieteellisistä ja aluerakenteen syistä, joten alueellisilla toimilla on merkittävä vaikutus. Esimerkiksi toistuvat ja laajemmat tulvariskit ja metsätuhoriskit painottuvat tietyille alueille. Arktisen alueen osalta luonnon monimuotoisuus on erityisen herkkä lämpenemiselle. Suomessa on arvioitu, että etenkin pohjoisten tunturilajien, kuten lintujen, kasvien ja perhoslajien elinolot voivat heikentyä. Suomessa ilmaston ennakoidaan lämpenevän monia muita alueita nopeammin ja ilmastonmuutoksen oletetaan uhkaavan tulevaisuudessa yhä suurempaa osaa lajistosta. Arktisen alueen lämpenemisellä on vaikutusta myös alkuperäiskansa saamelaisten mahdollisuuksiin harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan ja kulttuuria. Saamelainen ilmastoneuvosto tulee osaltaan vahvistamaan tietopohjaa, joka tukee saamelaisten sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Ympäristöministeriö on sitoutunut tietopohjaiseen päätöksentekoon ja siihen, että toimien suuntaamisessa tulisi hyödyntää parasta käytettävissä olevaa tieteellistä tietoa, kuten IPCC-raportteja, Euroopan ympäristökeskuksen ja kansallisten tiedepaneelien, kuten ilmastopaneelin ja luontopaneelin raportteja.